

TDK Híradó

2006. október

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanácsok
Tudományos Diákkörének folyóirata*

Városok jogtörténeti szempontból: Pozsony

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa

*A bíró szerepe a perdöntő bajvívások
elrendelésében*

Tortúra – avagy kín és igazság

Híres perek: Adalékok a nürnbergi perhez

*Das Indizen- und Beweissystem in der
Constitutio Criminalis Carolina*

Kultúra-rovat: 1956 október 23. - a moziban

Tisztelt Olvasóink!

Sok szeretettel üdvözöllek Benneteket ismét újságunk hasábjain, immáron második alkalommal! Ahogy múlik el a nyár, úgy válik sajnos mindenki számára egyre érezhetőbbé az egyetemi élet talán egyetlen, de „nehéz” kötelezettsége: a tanulás... A vizsgaidőszak még szerencsére a távoli jövő homályába burkolózik, így a tankönyvek olvasása mellett szabadidőtökben forgassátok jelen számunkat is, én bízom benne, hogy sikerül Számotokra ismét sok izgalmas témát bemutatnunk. A múlt számunkban tett ígéreteimet jelentem, betartottam, útnak indítottuk a világ- és a magyar történelem leghíresebb pereivel foglalkozó rovatunkat, illetve ettől a számtól kezdve minden alkalommal olvashatjátok egy-egy külföldi joghallgató jogtörténeti témájú cikkét. Kérnék továbbra is mindenkit, akinek bármilyen gondolata, ötlete lenne az újsággal kapcsolatban, küldje el azokat a tdkhirado@freemail.hu e-mail címre. Előre is köszönöm!

Jelen számunkban olvashattok a középkor párbajairól, Pozsony város történetéről, a Népköztársaság Elnöki Tanácsáról, a tortúra alkalmazásáról, illetve állandó rovataink keretében megtudhattok érdekességeket a nürnbergi perről, illetve a jénai Friedrich-Schiller-Universität hallgatójának, David Matthesnek cikkét közöljük a Constitutio Criminalis Carolinaról, amely Német-Római Birodalom első (saját korát tekintve mindenképpen) modern büntető törvénykönyve volt. Ezúton szeretnék külön köszönetet mondani Lenkovics Juditnak, ki a legtöbbet segített ezen rovat létrehozásában.

Pár gondolatot szeretnék szólni a TDK-ról is. Mindenekelőtt szeretnék mindazoknak köszönetet mondani, kik részt vettek eddigi üléseinken. Én személy szerint immáron két éve vagyok tagja a MÁJT TDK-nak, de ennyi érdeklődőt eddig még sosem láttam, mint idén! (Különösen igaz ez Horváth Attila Tanár Úr előadására, akivel jelzem, lesz még alkalmatok találkozni a félév során). Köszönjük Nektek és bízunk benne, hogy továbbra is tagjai maradtok diákkörünknek!

A TDK-nál maradvá, következzen egy kis ízelítő az elkövetkezendő hetekről: amint arról már korábban is szóltunk, az őszi szemeszter egyik fő attrakciója egy 1956-tal foglalkozó előadássorozat lesz, melyen az előzményektől kezdve egészen a rendszerváltásban betöltött szerepéig veséznénk ki a forradalom történetét. Szervezünk októberben és novemberben több „kihelyezett” ülést is, többek közt a nagycenki Széchenyi-kastélyba, illetve közösen megnéznénk október közepén a Szabadság vihara című c. alkotást, és a film után röviden megbeszéljük a látottakat. Végül, de nem utolsó sorban közkívánatra ismételten sor kerül az igazságügyi boncolásra is.

Következő számunk előre láthatólag két hét múlva jelenik meg, egy rendhagyó különszámmal szeretnénk az 1956-os eseményekről megemlékezni, melyben bemutatjuk számotokra a Rákosi-korszaktól kezdve a forradalom eseményein át egészen a megtorlásig ezen évek legfontosabb eseményeit, és természetesen nem feledkezünk meg Nagy Imre miniszterelnök peréről és az 1956 és 1989 közti kapcsolatról sem – jogtörténeti szemmel.

Remélem, hogy októberi számunk kellemes időtöltést nyújt Számotokra és sokféle érdekességgel tudunk Számotokra ismét szolgálni!

Képesy Imre

Városok jogtörténeti szempontból: Pozsony, a koronázó város

Írta: Képešy Imre

Pozsony (németül: Pressburg, szlovákul: Bratislava) a történelmi Magyarország egyik, sőt évszázadokon keresztül talán a legfontosabb városának számított. E helyen koronázták meg 1526-tól egészen a kiegyezésig királyainkat, e város szolgált évszázadokig a magyar rendi országgyűlés otthonául, tehát hosszú ideig fővárosunkat is tisztelhattuk benne.

A város területe már Kr. e. 5000-ben lakott területnek számított, és az évezredek során több nép is megtelepedett a környéken. A Kr. u. 1. században a kelták építették fel itt erődtímenyeiket. Augustus császár hódításai folytán az 1. – 4. századra a Duna folyótól délre fekvő terület a Római birodalom uralma alá került. A szláv törzsek letelepedésére a Kr. u. 5. – 6. században került sor.

623 és 658 között jött létre az első államalakulat, amely Samo birodalma néven ismeretes. A 7. és a 8. században Pozsony területe a közös avar-szláv állam központja lett. A 9. századra vált e környék igazán jelentőssé, a Nagymorva fejedelemség keletkezésével. Ekkora vált ugyanis a pozsonyi várdomb katonai, adminisztrációs és vallási központtá. 864-ből származik a dévényi várról levő első említés a Fuldai Évkönyvekben, melyben, mint a Nagymorva birodalom erős végvárát említik. A legrégebb írásbeli emlék Pozsonyról /Brezalauspurc néven/ a Salzburgi Évkönyvekben található a magyarok és a bajorok közötti ütközettel kapcsolatban, melyre 907-ben került sor. A 10. és 11. században a pozsonyi vár Magyarország fontos végvárává vált.

A Pozsonyi vármegye kialakulása I. Szent István uralkodásához köthető, és egyben az ország első várispánságnak számított. A város a róla elnevezett megye legelőkelőbb és legjelentősebb települése volt már a kezdetektől fogva. A 11. század meglehetősen viharos volt a város számára, a Német-római Birodalom császárai több ízben is megostromolták az ország kulcsát jelentő várost, de mindannyiszor kudarcot vallottak – az egyik, III. Henrik által vezetett támadás idején alakult ki Búvár Kund mondája is. A 13. századtól kezdve bajor hospesek telepedtek le a város területén, és ekkortól kezdve a város német jellege dominált egészen 1918-ig. 1221-ben a román stílusú Legszentebb Megváltó Templomát a várból áthelyezték a váraljai településre a mai Szent Márton székesegyház helyére – ami azért fontos, mert századokkal később itt koronázzák meg királyainkat. 1291-ben kapta meg Pozsony a szabad királyi városi címet III. Andrásról, ezzel vette kezdetét a kereskedelem és a kézművesipar fejlődése. Virágzásnak indult a szőlőtermelés és a nemzetközi kereskedelem is. Pozsony városa 1430-ban kapta meg Luxemburgi Zsigmond királytól a pénzverés jogát, majd 1436-ban címerhasználati jogot adományozott a városnak. Mindezeket a városi kiváltságokat Mátyás király 1464-ben erősítette meg Aranybullájával, illetve 1468-ban pallosjoggal ruházta fel a várost.

Az 1526-os mohácsi csatavesztés során az ifjú II. Lajos király életét vesztette, és ugyanabban az évben válasz-

tották királlyá a magyar rendek (pontosabban a nemesség Habsburg-párti része) a pozsonyi ferencesek kolostorában Habsburg Ferdinánd osztrák főherceget. 1526 után Pozsony Magyarország fővárosává, az országgyűlések és a központi intézmények székhelyévé lett, illetve innentől kezdve itt őrizték a Szent Koronát is. Pozsony a magyar királyok koronázási városává, és 1543-tól a hercegprímás székhelyévé vált. 1563 – 1830 között a Szent Márton-székesegyházban 11 magyar királyt és 8 királynét koronáztak meg. A 17. század többek közt a Habsburgok elleni felkelések jegyében zajlott. 1620-ban Bethlen Gábor seregei foglalták el rövid időre a várost, és itt kötötték meg 6 évvel később a fejedelem harmadik, Habsburgok ellen vezetett hadjáratát lezáró békét is.

Az 1711-es pozsonyi pestisjárványban a város 3860 lakója vesztette életét. 1741-ben koronázták meg Mária Terézia királynőt, kinek sokat köszönhetett a város. 1775-ben indult meg a város építészeti fellendülése, ugyanis ebben az évben rendelte el Mária Terézia királynő a belső városfalak lebontását. Pozsony, mint a művészetek városa vált ismertté, 1776-tól működött itt a Rendi Színház állandó színészi testülettel.

Az 1783-as év kedvezőtlenül alakult a város számára, mivel II. József császár elrendelte a központi hivatalok Budára való áthelyezését és a koronázási jelvényeket

Bécsbe vitette. 1805-ben a három császár austerlitz csatája után a pozsonyi Prímáspalota Tükörtermében írták alá az ún. pozsonyi békét a napóleoni Franciaország és Ausztria között. 1809-ben már Napóleon seregei ostromolták a várost.

1848 ismét fordulóponthoz jelentett a város életében. 1847-ben itt kezdte meg működését az utolsó rendi országgyűlés, és kevesebb, mint egy évvel később már forradalmi hangulat uralkodott a városban. Itt írta alá V. Ferdinánd az ún. áprilisi törvényeket a jobbagyság felszámolásáról és a modern Magyarország megteremtéséről, szintén a Prímáspalota Tükörtermében. Április 7-én itt alakult meg az első felelős magyar minisztérium. 1867-től kezdve folyamatosan költöztek át a kormányzati szervek az ország székesfővárosába, Budapestre. Ettől kezdve egészen a világháború kitöréséig lendületesen fejlődött az évszázadok alatt háromnyelvűvé vált város annak ellenére, hogy fővárosi, illetve koronázó városi szerepkörét elvesztette. A hatalmas fordulat a világháború utolsó esztendejében következett be.

1918. október 10-én megalakult a Szlovák Nemzeti Tanács Pozsony és környéke feletti hatáskörrel. 1919. január 1-jén a várost elfoglalták a csehszlovák legionáriusok és hozzacsatolták a Csehszlovák Köztársasághoz. Formálisan "Szlovenszkó" fővárosa lett, de a Prága-központú államban valójában semmilyen kormányzati szerepet nem tölthetett be. Az erőltetett szlovák betelepítéseknek köszönhetően ekkor szakadt meg a város háromnyelvű jellege (körülbelül ugyanolyan számban laktak németek (31 %), mint magyarok (30 %), és lényegesen kevesebb szlovák lakosa volt Pozsonynak (10 %)). Az 1938-ban a szlovák autonóm tagköztársaság fővárosa lett. A bécsi döntés

idején komolyan felmerült a város Magyarországhoz történő visszacsatolása, de a német-olasz döntés folytán a négy vitatott felvidéki nagyváros közül csak Kassa és Nyitra került vissza, és így 1939. március 14-én Pozsony a fasiszta Tiso-vezette Szlovák Köztársaság fővárosa lett.

1945. április 4-én a vörös hadsereg felszabadította Pozsonyt. 1946-ban a területi átszervezéseknek köszönhetően a városhoz csatolták a közeli községeket: Dévényt, Pozsonyhidegkútot, Lamacstot, Ligetfalut, Főrévet, Récsét és Pozsonyszőlőst. Így született meg "Nagy Pozsony". 1948-tól, azaz a kommunista hatalomátvételtől kezdve ismét elvesztette fővárosi szerepét, és azt csak 1968-as "prágai tavasz" idején, Alexander Dubček hatalomra kerülésével merült fel komolyabban az ország föderatív átalakítása. 1969. október 30-án létrejött szerződés alapján a Cseh-Szlovák Szocialista Köztársaságban a Szlovák Szocialista Köztársaság fővárosa Pozsony lett. A szerződést a pozsonyi várban írták alá. 1989. november 27-én a prágai „bársonyos forradalom” kitörése után Pozsonyban a Nyilvánosság az erőszak ellen és a Diákok Polgári Fóruma támogatására

kitört az általános sztrájk. 1993. január 1.-jén Pozsony az önálló Szlovák Köztársaság fővárosává lett, és jelenleg kb. 429 000 lakosa van, melynek hozzávetőlegesen 4 százaléka magyar nemzetiségű.

A város egyébként is gazdag kulturális életéhez szeretne a Óváros (Staré Mesto) Önkormányzata hozzájárulni az évente megrendezendő nyári történelmi fesztivállal, mely a város koronázó hagyományait eleveníti fel. Ennek a lassan hagyománnyá váló ünneppsorozatnak részeként kerül sor egy-egy magyar király megkoronázására, a történelmi hitelesség kedvéért természetesen a Szent Márton-dómban, koronázási mise keretében. A királyok megformálására mindig egy-egy neves színészt kérnek fel, és kronologikus sorrendben koronázzák meg a Habsburg uralkodókat, kezdve I. Ferdinándtól (idén II. Mátyásra került a sor). A ceremóniától eltekintve, melyet megtekinteni eléggé kevés embernek van lehetősége, több szabadtéri programot kínálnak a szervezők, hogy augusztus utolsó hétvégéje mindenki számára feledhetetlen legyen. Amennyiben jövőre, a nyár végén Pozsonyban járna egy év múlva, nyugodt szívvel tudom ajánlani!

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa – 1. rész

Írta: Bathó Gábor

Az Elnöki Tanács megalkotásának elvei és mintája

SZakítva a korábbi hagyományokkal 1949-ben Magyarországon kartális alkotmányban határozták meg az államszervezetet. Az 1949. évi XX. törvény, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya III. fejezetében, amely az államhatalom legfelsőbb szervei címet viseli, esik szó a Népköztársaság Elnöki Tanácsáról. Az Alkotmányban meghatározott államszervezetben az Országgyűlés mellett, az állami mechanizmus csúcsán az Elnöki Tanács áll, amely kifejezetten egy szocialista jellegű államhatalmi szerv. Feladatait tekintve leginkább a polgári államok államfőjéhez hasonlít, azonban az Elnöki Tanács a szocialista államszervezet része, a szocialista állam sajátosságainak hordozója.

Az 1949-89-es magyar szocialista állam államszervezetének legfőbb szervező ereje szintén a fent ismertetett hatalom egységének elve volt. Horváth Attila szerint azért volt ez a tézis olyan fontos a kommunista diktatúra számára, mert az megszületése óta „permanens válság”-ban volt, és ezt az elvet követve viszonylag biztosan kezében tudta tartani a hatalmat.¹

Az 1949-es Alkotmány jórészt az 1936-os Szovjet sztálini alkotmány alapulvételeivel készült, a zöme egyszerű fordítás.² A Szovjetunió alkotmánya szerint a Szovjetunió

Legfelsőbb Tanácsa az államhatalom legfőbb szerve, tehát a tulajdonképpen országgyűlés feladatait látja el. Az államfői jogkört – még kevésbé elkülönítve a hatalmi ágakat, mint nálunk vagy más szocialista országokban – a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége gyakorolta. Sztálin maga mondott véleményt az Elnökségről, és arról, hogy miért nem indokolt közvetlenül választani a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnökét: „Alkotmányunk rendszere szerint, a Szovjetunióban nem kell az egész lakosság által, a Legfelsőbb Tanáccsal egyformán választott egyes elnöknek lennie, aki szembehelyezkedhet a Legfelsőbb Tanáccsal. A Szovjetunió elnöke: elnökkollégium – ez a Legfelsőbb Tanács Elnöksége, beleértve a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnökét is, akit nem az egész lakosság, hanem a Legfelsőbb Tanács választ, és aki a Legfelsőbb Tanács előtt felelős. A történelmi tapasztalat megmutatja, hogy a legfelsőbb szervek ilyen felépítése a legdemokratikusabb, s biztosítja az országot a nemkívánatos véletlenek ellen.”³ Az Elnökséget (az elnököt, a szövetségi köztársaságok számának megfelelő 16 elnökhelyettest, a titkárt és 15 tagot) a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa két kamarájának együttes ülésén választják a képviselők. Az Elnökség a Legfelsőbb Tanácsnak tartozik felelősséggel, és „mint a Legfelsőbb Tanács állandóan működő képviselője” az állam élén áll.⁴ Az effajta kollektív államfő demokratikusságát egyrészt kötik az előbb említett tényhez, miszerint így biztosítják az országgyűlés tulajdonképpen folyamatos együttlétét,

¹ Mezey Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet Budapest, Osiris, 2003. p. 465.

² Mezey Barna 2003. p. 469.

³ P. Kareva: A Szovjetunió alkotmánya Szikra, Budapest 1949. p.215-216.

⁴ P. Kareva 1949. p. 218.

másrészt – és ez talán még fontosabb –, hogy egy testületi szervben természetesen jobban érvényesülhetnének a demokrácia alapvető elvei. Persze tudvalevő, hogy a demokratikus alapelvek nem érvényesülnek egy diktatúrában, így volt ez minden hangzatos szózat ellenére Szovjetunióban is, a Legfelsőbb Tanács Elnöksége esetében is.

Az Elnöki Tanács létrejötte

A Magyar Népköztársasággal kapcsolatban Beér János és Kovács István ad hasonló elemzést a fenti problémára. Az ő megfogalmazásukban: a Népköztársaság Elnöki Tanácsa az országgyűlés hatalmának folyamatosságát biztosítja és egyben „kollektív köztársasági elnöke” az államnak.⁵ Ez szinte egybeesik azzal, amit maga Sztálin mondott a Szovjetunió kollektív államfője esetében. Az idézett mű a hetvenes években az Elnöki Tanács pozitívumaként értékeli azt a tulajdonságát, amely a legkevésbé demokratikus mind közül. Nevezetesen: „Ha az Országgyűlés nem ülésezik, az Országgyűlés jogkörét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa gyakorolja.”⁶ Ezáltal abszolút nem valósulhatott meg a hatalommegosztás elve (persze ez nem is lehetett cél, lévén diktatúráról van szó, mely a hatalom egységének elvét hirdeti), hiszen az Elnöki Tanács, mint a végrehajtó hatalom csúcsa az államigazgatási és a helyi államhatalmi szervek által hozott minden olyan jogszabályt, határozatot vagy intézkedést megsemmisíthetett, illetőleg megváltoztathatott, amely az alkotmányba ütközött, vagy sértette a dolgozó nép érdekeit, és ezen felül feloszlathatta az államhatalomnak azt a

helyi szervét, melynek működése az alkotmányba ütközött, vagy a dolgozó nép érdekeit súlyosan veszélyeztette,⁷ és mindemellett beavatkozhatott a törvényhozás munkájába is. Az Országgyűlést helyettesítő felhatalmazást olyannyira szó szerint értelmezték, hogy az Elnöki Tanács még az Országgyűlés plenáris üléseinek szünetében is alkotott törvényerejű rendeleteket.⁸

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának jogköre már a kezdetektől, a körülményekhez képest erős vita tárgya volt. A Magyar Népköztársaság Alkotmányának, a későbbi 1949. évi XX. törvénynek, még mint törvényjavaslatnak a parlamenti vitája 1949. augusztus 17-én volt. Az előterjesztő nem más, mint maga Rákosi Mátyás volt. Hosszú, semmitmondó és tulajdonképpen lényegtelen elemeket tartalmazó beszédében a legnagyobb szerepet a propaganda kapta. Elvértve, röviden és vázlatosan beszélt a szocialista alkotmányozás alapelveiről, amely teljes egészében megegyezik, a fentiekben, a Szovjetunió alkotmányával kapcsolatban kifejtettekkel. A beszédet gyakran hosszú, ütemes taps szakította meg, „Éljen Rákosi! Éljen a párt!” felkiáltásokkal, mely előrevetítette a kezdődő „vita” jellegét. ⁹Az egyetlen hozzászóló, aki beszédének Elnöki Tanáccsal kapcsolatos részében megemlítette a szabályozás egy másik verzióját, Losonczy Pál volt. Az Alkotmányban megszövegezettől eltérő koncepció lényege az volt, hogy az Elnöki Tanács nem saját elhatározásai alapján, hanem a kormány javaslatára hozza meg törvényerejű rendeleteit. Ezt az elképzelést két ok miatt vetették el: egyrészt ez korlátozta volna az Elnöki Tanács jogkörét,¹⁰ ami

⁵ Beér János-Kovács István: A Magyar Népköztársaság alkotmánya p. 84-87.

⁶ 1949. évi XX. törvény 20. § (4) (1949. évi XX. törvény alatt a továbbiakban mindig az 1949. augusztus 20-tól hatályos törvényt szöveget kell érteni, kivéve, ha kifejezetten más dátum van megjelölve)

⁷ 1949. évi XX. törvény 20. § (2) – (3)

⁸ Mezey Barna 2003. p. 478.

⁹ Országgyűlési Napló 1949-1953 I. 1-25. 10. ülés 168. hasáb

¹⁰ Országgyűlési Napló 1949-1953 I. 1-25. 10. ülés 177. hasáb

ugyan a mostani demokratikus szempon-
toknak megfelelő lett volna, de az akkori
diktatórikus törekvésekkel természetesen
ellentétben állt. Érdeklődés a Miniszter-
tanács és az Elnöki Tanács között fel sem
merülhetett, viszont az Elnöki Tanácsot egyik
legnagyobb előnyétől, a gyorsaságtól fosztot-
ta volna meg. Maga Rákosi Mátyás beszélt
erről 1949. május 28-i beszédében: „a Szov-
jetunió alkotmányához hasonlóan létrehoz-
tunk egy Elnöki Tanácsot, amely lehetővé
teszi a feladatok megoldásának gyorsítását.”¹¹
A másik ok, amiért elvetették az Elnöki
Tanács jogkörének Minisztertanács általi
korlátozását, kissé demagóg volt, neveze-
tesen, hogy ez csorbítaná a nép szuverenitását,
mivel a nép az Elnöki Tanácsban van
megszemélyesítve.¹² Ez az ok tulajdonképpen
közvetve igaz, hiszen az általános, egyenlő és
mindenkire kiterjedő választójog alapján
megválasztott Országgyűlés választja a
képviselők közül az Elnöki Tanácsot.
Csakhogy azt is tudjuk, hogy választások nem
a hagyományos demokratikus elveknek
megfelelően zajlottak le, és ezért ez az indok
is megdőlni látszik.

Avita az Alkotmányról, és egyúttal az
Elnöki Tanácsról nem tartott a
jelentőségének megfelelő ideig, nagyon
hamar befejezték, tulajdonképpen egy ülés
után. Az alkotmánytervezet benyújtását
követő második ülésen már elsöprő többség-
gel elfogadták azt,¹³ majd pedig az ezt követő
ülésen sor került a Rákosi Mátyás által
javasolt képviselők közül az Elnöki Tanács
megválasztására.¹⁴ A Magyar Népköztársaság
Alkotmányának hatálybalépésével kapcsola-
tos egyes átmeneti rendelkezésekről szóló
1949. évi XXI. törvény úgy határozott, hogy az

Alkotmány hatálybalépésétől számított 30
napon belül meg kell választani az Elnöki
tanács tagjait, addig a köztársasági elnök (akit
ez a törvény az Országgyűlés tagjává tett)
gyakorolja átmenetileg az államfői jogokat.¹⁵
1949. augusztus 23-án tehát, amikor megvá-
lasztották az Elnöki Tanács mind a huszonegy
tagját, a köztársasági elnöki intézmény negy-
venévi álomba merült. A frissen megválasz-
tott államfői testület azonnal munkához is
látott, az Országgyűlés 1949. augusztus 23-i
berekasztése után a legközelebbi összehívá-
sáig, 1949. december 5-ig 19 törvényerejű
rendeletet hozott, és ezenfelül 2 nemzetközi
egyezményt kötött meg, előrevetítve a
törvények és törvényerejű rendeletek
majdani arányát.

folyt. köv...

¹¹ Mezey Barna 2003. p. 478.

¹² Országgyűlési Napló 1949-1953 I. 1-25. 10. ülés 177. hasáb

¹³ Országgyűlési Napló 1949-1953 I. 1-25. 11. ülés

¹⁴ Országgyűlési Napló 1949-1953 I. 1-25. 12. ülés

¹⁵ Országgyűlési Irományok 1949-1953 I. 1-51. 15. szám p. 45.

A bíró szerepe a perdöntő bajvívások elrendelésében

Írta: Südi Gergely

„Nagy Isten halld, szólúlak én!
Itt most e harcot dönts el,
A győztes karddal, ó böles Lény,
Te támassz nekünk égi jelt:
Kit jónak tudsz, hadd győzni őt,
A rossztól vedd el az erőt.
Szentséges Úr, most el ne hagyj,
Nélküled elménk cserben hagy.”

(Wagner: Lohengrin – I. Henrik;
fordította: Lányi Viktor)

A perdöntő bajvívás (*duellum, examen duelli*) az istenítéletek legjellemzőbb és legáltalánosabb neme volt, amely „két egyén közötti viaskodás a per igazságának bebizonyítása céljából” (Fleta), illetve „két egyénnek a törvény által instituált azon versengése, amelynek a kimeneteléhez képest valamely kétes ügy eldöntetik” (Hottomanus)¹. A perdöntő bajvívás tehát arra szolgált, hogy „a felek egymás iránt támasztani vélt jogukat bírói ítélet és jóváhagyás után nyíltan, a törvényszék színe előtt, bizonyos szabályok szerint fegyveres mérkőzéssel, viadal által érvényesítsék és ezután egyenlítsék ki viszályukat, bizonyítsák ártatlanságukat”². Magyarországon a bajvívás az istenítéletek kizárólagos formája maradt a próbák eltörlése (1279) után, először az 1222-es Aranybulla 12. cikkében említik, mint szokásos intézményt („a bajban elbukottak feleségei [...] ne fosztassanak meg csalárdul hitbérüktől”). A „baj” szó először egy 1231-re datált, II. Andrásnak tulajdonított hamis oklevélben tűnt fel: „*duellum, quod wlgō dicitur boij*”. Az első hiteles, bajvívást elrendelő oklevél szintén 1231-ből származik, amelyet Márton mester és Hektor ispán birtokvitájában fogatosítottak.³ A bajvívás

ettől kezdve általánosan elterjedt gyakorlattá vált, mígnem 1486-ban I. Mátyás a bajnokok általi rendszeres csalások, árulások, illetve a párbajok egyházi személyek (személynök) előtti illetlenségére hivatkozva nagyobbik dekrétumában (1486:18. tc.) eltörölte a perdöntő bajvívás intézményét a hatalmaskodási és birtokperekben.

Jelen írásomban azt kívánom bemutatni, hogy mely bíróságok rendelkeztek elbajvívást, és ezek mit határoztak meg ezekben az ítéleteikben. Mielőtt ezt vizsgálnánk, le kell szögezni, hogy igen gyakori volt az, hogy a párbaj más bíróság, törvényszék előtt folyt le, mint ahol azt megítélték. Általánosan elmondható, hogy a XIV. század második feléig felsőbb bíróságok (nádor, országbíró, tárnokmester), vármegyék, városok, kiváltságolt községek bíróságai is megítélték bajt nemesek, városi polgárok, várnépbeliek, földesúri jobbágyok, udvarnokok és szabadságukat vitató szolgák ügyeiben, ám a XIV. század közepétől azt csak felsőbb bíróságok és vármegyék rendelték el, és kizárólag nemesek között keletkezett vitákban. A bíró saját belátása szerint, vagy kötelezően rendelt el bajvívást, utóbbira nagyobb bűnesetekben (felségsértés, hűtlenség, pénzhamisítás, gyilkosság, gyújtogatás, zsidó meggyilkolásának gyanúja) került sor. A XIII. – XIV. században szokás volt olyan ügyekben elrendelni párbajt, amikor az előzetes bizonyítás elmaradt vagy nem volt kielégítő. A XIV. század országos szokása volt, hogy a tanúkkal vagy tudománnyal kellőképpen, esetleg mindkét fél számára egyenlően bizonyított

ügyekben bajvívással vagy esküvel döntöttek. (A bajvívást, ha nem bíró rendelte el, vagy az alperes választotta [a bíró felhívására], vagy az egyik fél párviadalra szóló kihívását a másik fél elfogadta.)

A fennmaradt oklevelek szerint legtöbb-ször a király és az országos méltóságok rendelték el perdöntő bajvívást. A király által megítélt párbajra több példa is akad. Az első példa a már említett, Hektor ispán és Márton mester között felmerült vitás kérdésben II. András által, 1231-ben elrendelt bajvívás. IV. Béla 1239-ben a Salamon nemzetségbeli nemesek és a pozsonyi várjobbágyok közötti perben ítélte meg párbajt, míg 1246-ban Fulkót, Fülek felségsértő birtokosát, 1258-ban pedig a Becha nemzetség tagjait rendelte bajvívásra. Tudomásunk van egy I. Mátyás által, 1477-ben megítélt párbajról is Debrenthei Mihály és Vese Miklós között. A nádor, forrásaink szerint, igen gyakran utasította bajvívásra a peres feleket, így a teljességre nem törekvő felsorolás szerint: Dienes (1239), László (1244), Roland (1253), Henrik (1268), Kopasz (1309), Drugeth Fülöp (1325), Drugeth Villerm (1335), Konth Miklós (1347) és gúthi Ország Mihály (1478) ítélte meg duellumot. Az országbíró (Pál – 1334, 1347), az alnádor (Miklós – 1323, 1329, 1333) és az alországbíró (Olivér – 1281) is ítélte meg perdöntő párbajt. A királyi kancellár rendeleteitől függött a zsidók között végbemenő bajvívás, míg Erdélyben az alvajda (Kendi Antal – 1477) foglalkozott ilyen ügyekkel. Arra, hogy a vármegyék is rendelhetek el párbajt, több forrásunkból is lehet következtetni. Egy 1321-ből származó oklevél szerint Szatmár vármegye bajvívást ítélte meg, 1346-ban a Pozsony vármegyei törvényszék előtt pedig olyan egyezséget kötöttek, amelyben előírják, hogy esetleges megszegőjét bajban elbukottnak kell

tekinteni. A Nagy Lajos korabeli ars notarialis közli egy meg nem nevezett vármegye bajvívásra szóló ítéletét. A főispánok is megítélhettek duellumot, így 1289-ben Eberhard pozsonyi főispán a Szap birtokáért folyó perben alsószapi András fiát, Arnoldot és Becskés fiát, felsőszapi Jakabot rendelte párbajra. Nagy Lajos iratmintaiból kitűnik, hogy városi törvényszékek is ítélték meg bajt.

A perdöntő bajvívást elrendelő bíró ítéletében pontosan meghatározta a párbaj feltételeit, körülményeit, így a vívás módját, kimenetelét, helyszínét, idejét, és azt, hogy a bajvívás személyesen vagy bajnokok útján menjen végbe.

A párbajt csak súlyos bűnesetekben (például rokongyilkosság) kellett személyesen vívni (tanúsággal mindkét fél részéről kielégítetten bizonyított ügyekben is személyes párbaj volt szokásban), igen elterjedt volt a felek bajnokok, viadorok (*pugil, duellator*) általi helyettesítése. Mivel a papok, a nők és a zsidók számára tiltott volt a személyes párbajozás, őket mindig bajnokok helyettesítették. A viadorok bajvívásra rendelt, fogadott vagy ajánlkozó személyek voltak, akik foglalkozása a nyugati gyakorlattal ellentétben hazánkban nem volt megvetett, megbecstelenítő, hiszen gyakran birtokkal is rendelkeztek, a győzelem vagy elbukás esélyeihez mérten pedig előre meghatározott, jelentékeny bérért párbajoztak, sőt néha még utólagos jutalomban (pl. újabb birtokokban) is részesültek. IV. Béla például 1262-ben János viadornak adományozta szolgálataiért Zágor vár földjéből a Batina nevű birtoktestet. A bajnokot azonban súlyos büntetéssel sújtották, ha az elárulta urát. 1228-ban egy párbaj során Achilles bajnok, Csiba fia fegyverei eldobásával elárulta urát, amiért családjával együtt örök szolgaságba taszították, míg ingó és ingatlan

vagyona megbízójáé lett. A viadoroknak járó magas bér a kihívás elutasításának gyakori indokaként szerepelt, olcsóbb megoldás volt állandó bajnokot tartani, ahogy az egyházi, világi testületek, főurak és a királyi fiscus tette. A királyi bajnoki állást száz éven át Budafalvi Péter utódai töltötték be, akit IV. László 1274-ben megneemesített, mivel hősiességével kitűnt a csehek elleni csatákban és tizenegyszer sikeresen állt ki párbajra királyáért. A bajnok kiválasztása a felekre volt bízva, a bíró csak azok gyakorlottságát határozta meg, amelynek alapján megkülönböztettek újonc (*incongressus, inexaminatus*) és gyakorlott (*congressus*) bajnokokat. A XIV – XV. század szokása szerint az ítéletlevelekben gyakorlott bajnokot írtak elő annak a félnek, akinek az előzetes tanúbizonyítás kedvezett, míg a másik fél helyett újonc viadornak kellett harcolnia; korábban vegyesen írtak elő viadorokat a felek helyett. László nádor például 1244-ben Márton és Bertalan nevű latrok és a királyi udvarnokok közötti párbajban járatlan bajnokot írt elő mindkét félnek, 1334-ben Poburnak, Mike fiának gyakorlott, a győródi nemeseknek viszont újonc viadort kellett kiállítaniuk. 1351-ben Vitéz Lőrinc egy ló elrablásával vádolta Perényi Miklóst, akiknek a király színe előtt bajt kellett vívniuk. Mindkét fél számára lovas és harcban jártas viadort írt elő az ítélet („*pugilem congressum [...] super equis et in armis militaribus*”). Egy 1478-as hatalmaskodási perben Szerecsen György helyett jártas, ellenfele, Mindszenti Miklós részére pedig újonc bajnokot írtak elő. Ha a peres feleket bajnok helyettesítette, akkor a felek a bajnokaikkal együtt érkeztek a kijelölt helyre és a párbaj ideje alatt is jelen voltak.

A bíró a vívás módját is meghatározta: létezett lovas baj (*duellum equestre*), amelyet lovon, vitézi fegyverzetben vívtak, és

gyalog baj (*duellum pedestre*), ahol botokkal (*baculus*) harcoltak. A XIV. század elejétől a felsőbbíróságok kizárólag lovas bajt rendeltek el, míg a városi, megyei igazságszolgáltatásban a gyalog baj vált jellegzetessé. Magyarországon fegyverként használtak kardokat (egy hosszabbat és egy rövidebbet), lándzsát, dárdát, tört (*cultellus*), nyilakat, bolgár bunkót (*clavae bulgaricales*), kelevézt (*framen* – rövid, keskeny vassal ellátott szúróeszköz), vértet és pajzsot. Létezett mez nélküli baj is (*nudum/nudosum duellum*), amit ritkán, felségsértés, hűtlenség és gyilkosság esetén vívtak csupasz ingben és egy karddal. 1323-ban feljegyezték, hogy egy testvérgyilkosság miatti perben az alnádor előtt meztelenül, gerelyekkel vívtak az Uz fiai és István fiai helyett rendelt viadorok.

A baj kimeneteléről is a bírói ítélet határozott; vagy élethalálra vívták (Magyarországon konkrét példája nem ismert), vagy első vérig, rendszerint legyőzésig (ha az egyik fél vesztesnek vagy bűnösnek jelentette ki magát, lefegyverezték, vagy leszorították). Az eljáró bíró tűzte ki a párbaj helyét és idejét is. A baj elrendelése és megrendezése között akár két-három hónap is eltelhetett, ám a XV. század előtt a határnapot nem lehetett elhalasztani. 1347-ben a nádor bajvívást rendelt el az ítéletét követő 62. napra az ellenfelének a Kállay nemzetségből való származását vitató Panyola Péter és Kállay István fia, Lengyel (vagy Lengyen) János közötti perben. Károly Róbert 1337-ben az ítélet hozatala utáni 22. napra ítelt párbajt a Somosi Egyed és Kajuli Dömötör közötti, határvillongás miatt indult perben. A bírói rendelkezések azt is meghatározták, hogy a párviadal mennyi ideig tarthatott, illetve a kijelölt határnapon meddig kellett kivárni az ellenfelet, ugyanis amelyik fél nem jelent meg a kitűzött határidőig, elbukottnak tekintették.

A párbaj helyéül előkészített, alkalmas helyet kellett kijelölni. Ahol gyakran rendeztek perdöntő párbajt, ott bajteret (*area certaminis/duelli*) hoztak létre (budai bajszerű a király által elrendelt bajvívásokhoz; a nádor Vizsolyra [1323, 1329] és Sárosra [1333] rendelt bajt; Erdélyben pedig Tordán [1478] rendeztek párbajt). Gúthi Ország Mihály nádor 1478. november 24-én a már említett Szerecsen György és Mindszenti Miklós közötti bajvívást a budai, arra alkalmas és szokásos helyre rendelte el, mégpedig a legközelebbi vízkereszt utáni 60. napra (ez a forrásokban talált leghosszabb határidő-kijelölés). A vármegyék, városok esetleges küzdőtérre rendelték a feleket, ahol a gyalog bajokat egy megvont körön belül vívták.

A fentiekből látható, hogy a perdöntő párbajt elrendelő bírói fórumoknak szinte kizárólagos és igen széles körű szerepe volt a bajvívás körülményeinek meghatározásában, ám végig megmaradt ezen kétoldalú istenítélet mögött az a középkori, keresztény vallásos meggyőződés, amely szerint Isten mint legfőbb, mindenható bíró a becsületet, az ártatlant oltalmába veszi, míg a vétkesre lesújt, és ezt kifejezésre is juttatja.

¹Thót László: Az istenítéletekről, különös tekintettel hazánkra. Budapest, 1908. p. 43 – 44.

²Pesty Frigyes: A perdöntő bajvívások története Magyarországon. Pest, 1867. p. 3.

³Bónis – Degré – Varga: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zalaegerszeg, 1996. p. 79 – 80.

Fig. 300.—The Judicial Duel. The Plaintiff opening his Case before the Judge.—Fac-simile of a Miniature in the “Cérémonies des Gages des Batailles,” Manuscript of the Fifteenth Century in the National Library of Paris.

A tortúra – avagy kín és igazság

Írta: Csoór Dorothea

„Hogyan bírhatnám szóra?” – kérdezi a bíró
Arisztophanész komédiájában, A békában (i. e. 406 k.).

A válasz így hangzik:

„Hát akárhogyan!

Kínpadon, keréken, ostonnal...nyúzd meg elevenen...

Önts ecetet az orrába...téglákat a hasára...

Vagy lógasd fel ujjánál fogva...amit csak akarsz...”

A kínvallatás története

A kínzást kifejező görög szó, a „basanos” eredetileg próbakövet jelentett. A sötét színű palakövet az arany tisztaságának mérésére használták. Később a „basanos” kifejezés ugyanazt jelentette az ókori bankárnak, mint a kínzás a bírónak: az egyetlen megbízható módszert, mellyel kideríthették, igazat mond-e a tanú vagy sem.

Szabad athéni polgárokat soha nem vetettek próba alá, mert az általános nézet szerint ők „nemességük” folytán nem hazudtak. Amikor azonban rabszolgákat hallgattak ki, a kínzás egyenesen kötelező volt. Az athéni bíróság addig nem fogadta el a rabszolgák vallomását, amíg próba – azaz kínvallatás – alá nem vetették őket. A XV. és XVI. századi Európában hasonló nézet uralkodott. Eszerint az igazság nem a tanú szavaiban, hanem a testében lakozik: a kínvallató feladata feltárni ezt a fájdalmon keresztül.

A tortúra egy eszköz volt a bíró kezében, amellyel bizonyíthatta a vádlott bűnösségét. A középkori joggyakorlat minden fenntartás nélkül elfogadta a tortúrát a bizonyítási eljárás részeként. Ahhoz azonban, hogy tényleges bizonyítékká váljon a tortúrával kieroszakolt vallomás, szükség volt

arra, hogy a gyanúsított „kényszer nélkül” azaz a nyilvános meghallgatáson is megerősítse a tortúra során tett „vallomását”. Mivel azonban a megkínzott emberekben a (megismételhető!) tortúra emléke sokáig elevenen élt, általában „szabad akaratukból” elismerték a korábban bevallottakat.

A modern korban gyengülni látszik a test és az igazság közötti kapcsolat filozófiája. A XVII. században Descartes híres kettős elmélete szerint ugyanis az anyagi test mellett létezik egy spirituális lélek is, ez a két szféra pedig teljesen elkülönül. A kínzás azonban továbbra is folytatódott, immár új jogalapot meghódítva magának, miszerint a testi fájdalom „kimondatja azt, amit az egyén elhallgat”.

A „Fény Századában” a felvilágosítók egyre többen tettek a kínzás és a testi fenyítés betiltásáért. Így a XVIII. században olyan írók léptek fel a kínzás barbarizmusa ellen, mint Voltaire. Tényleges reformra az európai országok közül először Skóciában került sor, ahol 1708-ban tiltották be a kínzást. Ezt követően Nagy Frigyes, a kemény, katonás uralkodó Poroszországa következett.

A kínzás elleni tiltakozás egyre intenzívebbé vált, különösen miután Cesare Beccaria „A bűnökről és a büntetésekről” című művében megfogalmazta a máig uralkodó büntetőjogi elvet: „Senki nem tekinthető bűnösnek, míg bűnössége bizonyítást nem nyer. Ha bűnösnek találtatik, csak a törvény által előírt büntetésben részesülhet... A kínzás így értelmét veszti, mert a vallatás szükségtelenné válik. Ha pedig

bűnössége nem bizonyított, ártatlant kínoznak, mert a törvény előtt minden ember ártatlan, míg bűnössége be nem bizonyított.

Magyarországon a felvilágosult abszolutista, II. József törölte el a tortúra intézményét, 1775-ben. A felvilágosult gondolkodók közül leginkább Sonnenfeld és Martini hatottak rá.

A tortúra alkalmazása

A következő leírás a tortúra lefolytatásának egyes lehetséges módjait tárgyalja. A kínzások felsorolása azonban nem teljes, hiszen az emberi elme találékonysága nem ismer határokat...

-A bíró megfenyegeti az elítéltet

Ebben a szakaszban a bíró szóbeli fenyegetéssel próbálja rávenni a gyanúsítottat, hogy vallja be bűneit. Az áldozatok nagy része már ekkor magára vállal mindent, hogy elkerülje a kínvallatást, még akkor is, ha ártatlan volt, hiszen a tortúra további fájdalmas fokozatai mindenki előtt ismertek.

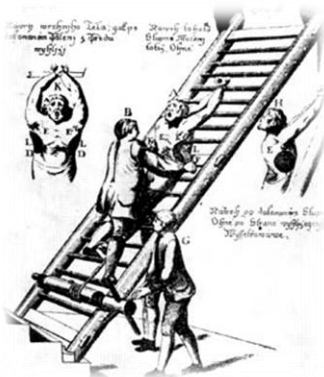
-A hóhér megfenyegeti az elítéltet

A gyanúsítottat a hóhér részletesen elmagyarázza a lehetséges kínzásokat, érzéklelesen beszél a várható fájdalmakról.

-A vádlott előkészítése a kínzásokra

A gyanúsítottat levetkőztetik, kezeit és lábait összekötözik. Ekkor előkerülnek a különböző

kínzóeszközök, azonban sérülést ekkor még nem okoznak.

-Az ujjak és végtagok összekötözése zsineggel

Ekkor az ujjakat és végtagokat egy vékony, erős zsineggel összekötözik, vékony zsineg erős szorítása nagy fájdalmat és erős vérzést okoz.

-A vallatott testének nyújtása

Az elítéltet egy létra vagy padszerű szerkezetre fektetik, majd csigákhoz rögzítik. A folyamatos nyújtás miatt a végtagok ínszalagjai megnyúlnak, elszakadnak, majd a végtagok kifordulnak a helyükből.

- A test égetése felforrósított vasdarabbal

Az áldozat testének különböző pontjaihoz izzó vasrudakat nyomnak, melyek égetik a bőrt, ezzel szinte elviselhetetlen fájdalmat okoznak a gyanúsítottat.

- Az ujjak összepréselése, éles vas nyelv alá helyezése

Az ujjakat satuba szorítják, majd fokozatosan addig szorítják, amíg az ujjak fel nem szakadnak. Az áldozat nyelve alá szokás vékony vasdarabot tenni, így miközben a fájdalom miatt a fogait önkéntelenül összeszorítja a saját nyelvét sebezi.

- A test égetése

A fekvő testre forró viaszt csepegtetnek, majd arra szalmaszálakat, vagy más éghető anyagokat tesznek, és meggyújtják. Máskor forró szurkot öntenek a megkínzott csupasz bőrre, amely iszonyú folyamatos fájdalmat okoz.

- A leborotvált fejre csöpögtetett hideg víz alkalmazása

Az áldozatot megkötözik, hogy ne tudjon mozogni, majd a fejére, hozzátétőleg egy másodperces gyakorisággal jéghideg vizet csepegtetnek. Ha hosszú ideig alkalmazzák ezt a kínzást, az áldozat végül megbolondul.

- Olvadt fém cseppentése a testre

A megolvasztott fémet csepegtetik a test egy-egy pontjára, amely a kihűléséig folyamatos fájdalmat okoz.

-A test saját súlyánál fogva fellógatása, a lábfejre súlyok helyezése

Ebben a helyzetben, hasonlóan a test nyújtásához, a vállak kifordulnak, az inak elszakadnak, ilyen helyzetben a súly miatt egy idő után a csigolyák eltávolodnak és a gerincvelő megszakad...

-Itatás erővel

Ez a kínzási mód, bár az előzőektől eltérően nem a test külső, fizikai sérülését okozza, talán még ezeknél is szörnyűbb lehet...

Egy megkínzott így mesélte el később az átélte szenvedéseket: „A kínvallató odament egy agyagkorsóhoz, mely tele volt vízzel, s a fejemtől nem messze állt, és egy másik korsóban, melynek alján lyuk tátongott, s amit a hüvelykujjával tömött be, vizet hozott, majd a számhoz emelvén a folyadékot belém töltötte... az első és második korsót szívesen fogadtam, oly nagy volt a szomjúságom, merthogy három napja nem adtak innom. De eztán, a harmadik korsónál rájöttem, ...kínzás ez, de ó miféle fojtogató kínzás! Szorosra zártam ajkaimat, hogy e kegyetlenségnek

ellenálljak, mire az előjáró ... fogaimat vaspánttal feszíté szét. Éhségtől gyötört gyomrom felpuffadt, feszült... és iszonytató fájdalmat okozott.”

Kínvallatás az új- és legújabb korban

AXIX. századra általánosan elmondható, hogy a kínvallatás már csak történelem. Ezt a fejlődési ívet azonban megtörte a XX. századi torz történelmi fejlődés. Újra bevett intézménnyé vált Lenin és Sztálin bolsevik

államában, a II. világháború fasiszta országai-ban, a háború utáni diktatúrákról nem is beszélve...

Híres perek: Adalékok a nürnbergi perhez

Írta: Lenkovics Judit

A második világháború az emberiség legnagyobb katasztrófájaként vonult be történelmünkbe, minden szörnyőség, amelyet addig csak elképzelni lehetett, 1939 és 1945 között valóra vált. A nácik hatalma mindenkit elérte: senki sem érezhette magát biztonságban az NSDAP agressziójával szemben, a leszámolások, deportálások, haláltáborok időszakában általános rettegés uralta egész Európát. A Harmadik Birodalom propagandafőnöke, Joseph Goebbels szerint a nagy számok törvénye kiiktatja az emberi érzelmek hatásmechanizmusából a megrendülést, ami megmarad, csupán statisztika – a II. világháborúban a katonai és polgári áldozatok száma közel 50 millió volt.

Nürnberg városára évszázadokon át, mint a Szent Római Birodalom hódító politikájának szimbólumára tekintettek. IV. Károly aranybullája szerint 1356-tól minden új császár első birodalmi gyűlését köteles volt itt megtartani. A nemzetiszocialisták három német birodalmat ismertek el: elsőnek a Szent Római Birodalmat, másodikként az 1871-ben Bismarck által létrehozott államszervezetet, a harmadik ezeréves birodalom alapítóinak pedig saját magukat tartották, ezért lett Nürnberg a náci párt "fővárosává". A város egyben a náci pártrendezvények legfőbb helyszíne volt, a párt évről évre ebben a bajor városban tartotta gyűléseit, a világhódításra induló rohamosztagek gyűjtőköri letét. Itt mondta Adolf Hitler: „Adjatok nekem öt évet és nem fogtok ráismerni Németországra.”

A második világháború ötödik évében, 1943. október 30-án Moszkvában a Szovjetunió, Anglia, az Egyesült Államok és Kína korma-

nyainak képviselői közös nyilatkozatot adtak ki, amelyben a fasiszta Németországgal és szövetségeseivel harcban álló valamennyi nemzet nevében kijelentették, hogy a Németországban megalakuló bármely kormánnyal megkötendő fegyverszüneti egyezményrel egyidőben azokat a személyeket, akik a háborús bűncselekményekért közvetlenül felelősek, azokba az országokba küldik, amelyekben a náci megszállás idején büntetteiket elkövették annak érdekében, hogy ott vonhassák őket felelősségre. A nyilatkozat azt is leszögezte, hogy a Német Birodalom és a náci párt azon vezetőinek felelősségre vonására, akiknek bűncselekményei nemcsak egy bizonyos területtel függnek össze, a szövetséges kormányok közös döntése alapján fog sor kerülni.

A moszkvai nyilatkozatban kifejezett elv végrehajtásaként Anglia, Franciaország, a Szovjetunió és az Egyesült Államok 1945. augusztus 8-án Londonban egyezményt kötöttek az európai tengelyhatalmak háborús főbűnőseinek megbüntetésére. A londoni egyezmény 6. cikke három csoportba sorolja azokat a bűncselekményeket, amelyek miatt a háborús főbűnösöket az egyezmény által létrehozott Nemzetközi Katonai Törvényszék (International Military Tribunal) elé kell állítani:

a) Béke elleni bűncselekmények, agresszív terv előkészítésében s annak végrehajtásában való részvétel;

b) Háborús bűncselekmények, amelyek alatt azok a kegyetlenségek értendők, amelyeket a hadműveletek és a katonai megszállás alatt a nácik a polgári lakossággal, hadifoglyokkal szemben elkövettek, ide sorolható még csaknem egész Európa kirablása, az esztelen rombolások,

pusztítások;

c) Az emberiség elleni bűncselekmények, azaz a háború kitörése előtt vagy után a polgári lakosság ellen elkövetett gyilkosságok, elhurcolások, száműzetések, akár politikai, faji vagy vallási okokból történtek.

A második világháború utolsó aktusát jelentő per vádiratát 1945. október 18-án nyújtották be, a tárgyalás 1945. november 20. és 1946. október 1. között Nürnbergben¹ zajlott. Ítélethirdetésre két alkalommal került sor: 1946. szeptember 30-án, valamint 1946. október 1-jén. Poltorak szovjet jogász, történész a nürnbergi pert a dokumentumok perének nevezi.

Roman Rugyenko tábornok, a szovjet vádképviselője következőképpen jelölte meg a bűnper célját: „A fasiszta terror sokmillió ártatlan áldozatának szent emléke, a világbéke megszilárdítása, a nemzetek eljövendő biztonsága jegyében benyújtjuk most a vádlottaknak a teljes számlát tetteikért: fizetniük kell, mint az igazság megköveteli. Az egész emberiség nevében állítjuk ki ezt a számlát: a szabadságszerető nemzetek szilárd akarata, lelkiismerete követeli így. Szolgáltassunk igazságot!”

A törvényszék hatalmas munkát végzett: a vádlottak kihallgatásán kívül személyesen

meghallgatott 116 tanút, megvizsgált kb. 2000 írásbeli tanúvallomást, illetve meghallgatta a vád- és védőbeszédeket. Összesen 403 nyilvános ülést tartott, amelyen a hallgatóság soraiban többek közt jogászok, újságírók, tudósok, valamint a vádlottak hozzátartozói is jelen voltak.

A törvényszék 218 ülést tartott, amelynek jegyzőkönyve kb. 16000 oldalt tesz ki. 2630 dokumentumot nyújtottak be a vádlók és 2700-at a védők. A tárgyalás során 5 millió ív, összesen 200 tonna súlyú papírt, 27 000 méter hangosfilm-szalagot és 7000 fényképlemezt használtak fel a per minden mozzanatának rögzítése érdekében. A maximális pontosság biztosítása érdekében az ülések gyorsírói jegyzőkönyvét hangszalagról ellenőrizték.

A vádlottak uralmuk egész ideje alatt a nürnbergi bizonyítási eljárásnak még a töredékét sem tartották szükségesnek akkor, amikor bíróságaik a náci birodalom vélt vagy valódi ellenségeit vonták felelősségre. Robert H. Jackson amerikai fővádló is elmondta perbeszédében: „Egy dologban biztosak lehetnek, a következő korok emberei nem kérdezhetik rosszallóan, hogy mit hozhattak fel a nácik védelmükre, mert módjukban állt mindent elmondani, ami csak elmondható volt.” Mindenképpen igaz, olyan feltételek között tárgyalták ügyüket, amilyen körülményeket maguk, mikor hatalmon voltak, soha senki számára nem biztosítottak.

Többen felemelték szavukat a vádlottak fogvatartásával kapcsolatosan, érvelésük szerint jól bánnak velük, míg a németek a hadifogságba esett katonákat halálra éhezették a koncentrációs táborokban. A vádlottak legtöbbje mégis felháborodott az ügyészek perbeszédein, mert álláspontjuk nem változott az első tárgyalás óta, gyilkosoknak, bűnösöknek tartották őket, ezért felesleges időpocsékolásnak

¹ A Szovjetunió eredeti elképzelése szerint a per lebonyolítására Berlinben került volna sor, Nürnberg mellett az Igazságügyi Palota megfelelő állapota, valamint a hozzá tartozó börtön is szolt.

éreztek védekezésüket, mivel véleményük szerint a vádképviselőt a legcsekélyebb figyelmet sem szentelte a vádlottak védekezésében előadottakra. Von Papen így fogalmazta meg nézetét: „Akkor miért ültünk itt nyolc hónapon keresztül?”

A lerombolt Drezda

A per jól dokumentáltságára való hivatkozás azért is lényeges, mert a neonácik a Német Szövetségi Köztársaságban a nürnbergi perek revízióját sürgették az 1960-as években, Göringből, Keitelből hősöket kívántak faragni, Hess szabadon bocsátásának érdekében megbotránkozást keltő cikkek jelentek meg a sajtóban. A nürnbergi vádlottak írásaiból is jelentek meg könyvek, a hozzátartozók feljegyzései mellett ezek szolgálhattak alapul az események pontos rekonstrukciójához. Ez a könyvkiadási és sajtópolitika többek között a nürnbergi ítéletek hitelességének, megbízhatóságának, igazságosságának kétségbevonására irányult. A tárgyalás alatt Ribbentrop is hangsúlyozta, hogy néhány év múlva a világ jogászhai el fogják ítélni ezt a tárgyalást; Göring is hasonló véleményének adott hangot, mikor nyilatkozatában a bűnper 15 évvel későbbi megítéléséről beszélt.

Göring ügyének tárgyalásakor kifejtette, hogy nem ismeri el a bíróság illetékességét, és nem tartozik rájuk semmi sem, ami a hazájukban történt. „Ha ötmillió németet megöltek, akkor ezt a problémát a németeknek kell tisztázniuk. A mi államunk politikája csak ránk tartozik. Az a tény, hogy egy szuverén állam vezetőit idegen bíróság elé állítják, a történelemben egyedülálló arcatlanság. Az amerikaiaknak eszükbe jutna-e, hogy nekünk adják át a saját bűnözőiket, elítéltetés céljából?” - kérdezte Göring, az „utolsó reneszánsz ember”, ahogy magát nevezte. Úgy érezte, hogy vele szemben egyesült erővel felvonultak Anglia, Amerika, Szovjetunió és Franciaország legjobb jogászhai, a másik oldalon pedig ő áll egyedül. „Mindig a győztes lesz a bíró és a vesztes a vádlott.”

A New York-ban élő Deák István történész-professzor, a Columbiai Egyetem Kelet-Közép Európai Tanszékének nyugalmazott vezetője szerint a per a saját korához és a háború utáni viszonyokhoz képest, akkori szemmel nézve objektív és demokratikus volt, különösen a német vagy szovjet igazságszolgáltatáshoz képest. Állítása szerint a vádlottakkal rendesen bántak, nem kínozták őket, senkit meg nem pofoztak, a vádanyagot átadták nekik, elég sok időt kaptak, és maguk választották védőiket. Ezen nézettel ellentmondanak azon dokumentumok, amelyek szerint iratok, tanúvallomások, akár eskü alatt tett vallomások, amelyeket Nürnbergben és másutt használtak, gyakran testi és lelki kínzás hatására jöttek létre. Rupert Butler a *Legions of Death* című könyvében azt bizonyítja, hogy a szövetségesek elfogott németeket kínoztak, leírja, hogy hogyan verték és napokig alkohollal kábították el Rudolf Hesst, mielőtt azon híres vallomását aláírta, amelyben bevallotta, két és fél millió embert öletett meg az auschwitzi gázkamrákban.² Julius Streichert³ úgy

² Rupert Butler: *Legions of Death*. Hamlyn Paperbacks, 1983. 10-12. o.

³ Streicher a *Der Stürmer* hetilap kiadásáért volt felelős

megkínózták, hogy hallóképességének 40%-át elvesztette, meztelenül zárták egy fűtetlen cellába, és a WC-ből kellett innia...⁴ Ezt az információt később eltávolították a nürnbergi per irataiból a bíróság elnökének egyetértésével, ebbe a "védelem" ügyvédje is beleegyezett. További forrásként említhető a Simpson van Rhoden-Vizsgálóbizottság, amely az US-vallató-tisztviselők módszereit a Malmedy-Dachau perек alatt fedte fel. Ez a bizottság rossz bánásmódról, kínzásról, látszatperekről, ütlegetésről, „hoodingról” (csuklyázás) számolt be, ezeket a módszereket vallomás kicsikarására alkalmazták.

Egy vád, egy vezércikk még nem tény. Poltorak szerint a Sir Geoffrey Lawrence elnökletével működő Törvényszék a büntetőeljárás nemzetközi szabályait magára nézve kötelezőnek fogadta el, és minden kérdésben nemcsak lehetővé, de szükségessé is tette a széles körű bizonyítást. A bizonyítási eljárás a vád részéről 4 napot, a védelem részéről 133 napot vett igénybe. Védőjét mindegyik vádlott

saját maga, illetve hozzátartozói választották, igaz, hogy egy listáról, de azon a listán jónéhány náci ügyvéd is szerepelt. Igaz, amikor az ügyvédek felkérték, sokan visszautasították ezt, másokat, akik maguk ajánlkoztak, azért nem alkalmazhattak, mert maguk is gyanúba keveredtek.

A bűnper erkölcsi és jogi vonatkozásait Jackson fővádoló összegezte: „A bíróság előtt valójában az emberi kultúra emel vádat. Valójában a társadalom még minden országban problémákkal küzd, s fogyatékoságokkal terhelt. Senki nem állítja, hogy az Egyesült Államokban vagy a többi országban nyoma sem

lenne azoknak a tényezőknek, amelyek a német népet könnyen megkaparintható áldozattá tették a náci összeesküvők hazugságai és fenyegetései számára. A vád azonban rámutat az agressziók és bűnök borzalmas sorozatára, amelyeket ismertettem, a pusztulásra, az anyagi erőforrások kiapadására, oly sok szépség és érték megsemmisítésére a világban s a pusztítás még sokkalta nagyobb lehetőségeire az eljövendő idők során...”.

Hermann Göring (középen) Joachim von Ribbentroppal (előrehajolva) és Rudolf Hess-szel

⁴ Streicher Open His Case. In London Times, 1946. április 27.

Das Indizen- und Beweissystem in der Constitutio Criminalis Carolina

von David Matthes

Die 1458 auf dem Reichstag zu Freiburg beschlossene und 1532 auf dem Reichstag zu Regensburg in Kraft getretene *Constitutio Criminalis Carolina*, auch oft als *Peinliche* bzw. *Hals Gerichtsordnung* Kaiser Karls V. bezeichnet, kann im nachhinein als das bedeutendste Rechtsbuch seiner Zeit gewertet werden. Als erstes Rechtsbuch mit Gültigkeit für das gesamte Heilige Römische Reich deutscher Nation überdauerte es dieses Reich, indem es zumindest subsidiär noch bis 1871 (der Einführung des Reichsstrafgesetzbuchs) in Teilen Deutschlands galt.

Johann Freiherr zu Schwarzenberg schuf die *Carolina* in einer Zeit starken privatrechtlichen Denkens, so dass sie sich ausschließlich mit schweren Straftaten beschäftigte, welche peinliche Strafen, also die Todesstrafe und schwere Leibstrafen, zur Folge hatten. Neben diesem privatrechtlichen Denken war die Entstehung der CCC auch von einer tiefen religiösen Verbundenheit der Menschen beeinflusst. So wurde die Missetat als Sünde gegen Gott und die Strafe als Versöhnung mit ihm verstanden. Dieses Verständnis von Straftat und Strafe führte zu einem Beweissystem, das als Ziel die Rettung der Seele des schwer versündigten Täters hatte. Die *Carolina* kennt nur ein absolutes und vollkommenes Beweismittel – das Geständnis. Nach Artikel 22 der *Carolina*¹ darf eine Verurteilung zu einer peinlichen

Strafe nur erfolgen, wenn der Verdächtige ein Geständnis abgelegt hat. Hintergrund hierfür ist, dass eine mit Sünde beladene Seele nur durch Reue und Buße gerettet werden kann. Reue zeigt sich in einem aufrichtigen Geständnis, die Buße erfolgt durch das Erdulden einer peinlichen Strafe, meistens dem Tod.

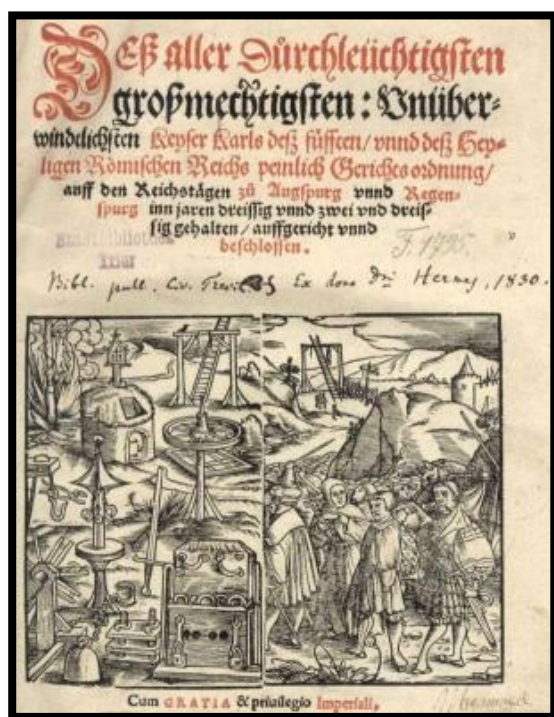
Verurteilt werden durfte ohne Geständnis nur, wenn ein so genannter Vollbeweis vorlag. Als Vollbeweis galt es, wenn der Täter durch mindestens zwei Tatzeugen, und zwar echte Augenzeugen, überführt werden konnte. Da dieses zweite und zugleich letzte Beweismittel jedoch subsidiär hinter dem Geständnis steht, waren an eine Verurteilung durch Vollbeweis noch zusätzliche Voraussetzungen geknüpft. Nach Artikel 69 CCC² ist der Belastete zunächst mit den Zeugnisaussagen zu konfrontieren und zu untersuchen, ob er nicht doch gestehen möchte. Wird durch die Konfrontation kein Geständnis erlangt, so ist er einer peinlichen Befragung, also der Folter, zu unterziehen. Sollte auch die Folter kein Geständnis erbringen, so kann dann erst die Strafe verhängt werden.

Überhaupt wurde Folter immer dann angewendet, wenn ein Geständnis fehlte. Entgegen weit verbreiteten Vermutungen

¹ Art. 22 CCC „[...] soll jemant [...] zu peinlicher straff verurtheilt werden, das muß auß eygen bekennen, oder beweisung [...] beschehen, vnd nit auff vermutung oder anzeygung.“

² Art. 69 CCC „[...] so der beklagt, nach gnugsamer beweisung noch nit bekennen wolt, soll jm angezeygt werden, daß er der missethatt bewiesen sei, ob man dardurch sein bekanntnuß dester er auch erlangen kündt, ob er aber dannoch darüber noch mals nit bekennen wolt, [...] so solt er nicht destweniger der beweisen mißthatt nach, on eynich peinlich frage verurtheilt werden.“

war Folter jedoch nicht der Willkür überlassen, sondern durch Artikel 6 CCC an bestimmte Voraussetzungen geknüpft. Zu diesem Zweck wurde in der Carolina neben dem bereits erwähnten Vollbeweis ein detailliertes Indizienystem ausformuliert. Nach diesem System werden die Indizien zunächst nach allgemeinen, für alle Straftaten gültigen, und besonderen, nur für einzelne Straftatbestände gültigen Indizien unterschieden. Weiterhin wird unterschieden, ob ein Indiz alleine die Anwendung der Folter eröffnet oder nur mit weiteren Indizien zusammen. Es gilt jedoch für alle Indizien der Grundsatz, dass sie durch zwei Zeugen zu beweisen sind.³

Von diesem Grundsatz weicht nur das erste allgemeine und allein gültige Indiz des HalbBeweises ab. Ein halber Beweis liegt immer dann vor, wenn die Tat nur durch

³ Vgl. Art. 23 CCC „[...] eyen jede gnugsame anzeigung darauff man peinlichen fragen mag, soll mit zweyen guten zeugen, bewisen werden [...]“

einen Tatzeugen bewiesen werden kann.⁴ Weiterhin sind allgemeine Indizien nach Artikel 29 CCC⁵ der Fund von Sachen des vermeintlichen Täters am Tatort, nach Artikel 31 CCC⁶ unter bestimmten Verfahrensvoraussetzungen die Beschuldigung durch einen Mittäter oder Gehilfen, so wie nach Artikel 32 CCC⁷ wenn sich eine angedrohte Tat verwirklicht hat. Interessanterweise fällt unter diese Regelung des Artikel 32 CCC auch das außergerichtliche Geständnis.

Anders verhält es sich mit Teilindizien, welche in den Artikeln 25 und 26 der Carolina geregelt sind. Artikel 25 regelt in einer Art Katalog sieben Teilindizien wie Flucht, schlechter Leumund, Antreffen am Tatort u. a., die herangezogen werden können, geht dabei aber ausdrücklich davon aus, dass diese Katalogaufzählung nicht abschließend sein soll. Artikel 25 ist insgesamt vergleichbar mit dem heutigen System der Regelbeispiele wie zum Beispiel in § 243 Strafgesetzbuch (StGB). Neben Artikel 25 wird in Artikel 26 CCC als Teilindiz normiert, dass bei Versterben einer Prozesspartei die andere Partei als (teil-)verdächtig gilt.

⁴ Vgl. Art. 30 CCC „[...] eyn halbe beweisung, als so eyner in hauptsach die missethat grüntlich mit eynem eyntzigen guten tugentlichen zeuge [...] beweiset, das heyst vnd ist eyn halb beweisung, vnd solche halbe beweisung, macht auch eyn redliche anzeigung, argkwon oder verdacht der missethat. [...]“

⁵ Art. 29 CCC „[...] so eyner inn übung der thatt, etwas verleust oder hinder jm ligen oder fallen lest, dass man hernachmals finden vnd ermesen mag dass es des thetters gewesen ist, mit erkundigung, wer solchs am nechsten vor der verlust gehabt hat, ist peinlich zu fragen [...]“

⁶ Art. 31 CCC „[...] so eyn überwundner mißthetter, der inn seiner missethat helffer gehabt, jemannt inn der gefengknuß besagt, der jm zu seinen geübten erfunden mißthatten geholffen haben, ist auch ein argkwonigkeyt wider den besagten, sofern bei solcher besagung nachuolgende vmbstende vnd ding gehalten vnd erfunden werden. [...]“

⁷ Art. 32 CCC „[...] so eyner, [...] genugsam überwiesen wirdet, daß er von jm selbs rums oder andere weiß, vngenötter ding gesagt hett, daß er die beklagten oder verdachte missethat gethan, oder solche missethat vor der geschicht zuthun gedrohten hett, vnd die thatt auch darauff in kurtzer zeit erulgtwer, vnd es wer eyn solche person, daß man sich der selben that zu jr versehen mag, würd auch für ein redlich anzeigung der missethat gehalten, vnd ist peinlich darauff zufragen.“

Artikel 28 CCC regelt schließlich die Handhabung der Teilindizien. Demnach müssen mindestens zwei der normierten Teilindizien vorliegen und die Urteiler sind gehalten, belastende und entlastende Indizien gegeneinander abzuwägen. Im Falle von Zweifeln wird auf das Instrument der Ratsuche nach Artikel 219 CCC verwiesen.

Schließlich bleiben zur Betrachtung noch die besonderen Indizien der einzelnen Tatbestände übrig. Diese sind speziell für das jeweilige Delikt geregelt in den Artikeln 33 ff. CCC. Als Beispiel seien hier die Indizien beim heimtückischen Mord in Artikel 33 CCC⁸ genannt. So gilt als verdächtig, wer zur Zeit des Mordes mit blutigen Kleidern oder Waffen angetroffen wird oder wer Hab und Gut des Getöteten wegnahm, verkaufte oder noch bei sich hatte.

Lagen entsprechende Indizien vor, so war der Weg zur Folter dennoch weit. Ein Beschuldigter hatte nach Artikel 47 CCC das Recht, sich vor Anwendung der Folter zu entlasten. Entlastende Beweise hatte er zwar selbst vorzubringen, das Gericht war jedoch verpflichtet, diese Beweise zu überprüfen. Weiterhin war ein mit Indizien Belasteter mit den Indizien zunächst zu konfrontieren und mit der Folter zu bedrohen, um so ein Geständnis ohne Folter zu erlangen. Erst danach konnte zur Folter übergegangen werden. Legte der Beschuldigte unter Folter ein Geständnis ab, so galt es nach Artikel 56 CCC⁹ nur, wenn er es mit räumlichem

und zeitlichem Abstand von der Folter wiederholte. Ein Widerruf des Geständnisses außerhalb der Folter führte regelmäßig zu neuer Folter, weil nach Artikel 57 CCC¹⁰ das widerrufenen Geständnis ein Indiz war, welches die Anwendung der Folter erneut ermöglichte.

Wurde ein Geständnis durch Folter nicht erreicht, so konnte rein theoretisch keine Verurteilung erfolgen. Ausnahme hiervon bildete jedoch die im Laufe der Zeit entwickelte poena extraordinaria als Verdachtsstrafe, auf die an dieser Stelle nicht weiter eingegangen werden soll.

Wer bis hierher Richten auf Leumund, Gottesurteile und Reinigungseid als Beweise oder Indizien vermisst hat, muss leider enttäuscht werden. Diese aus dem Mittelalter gut bekannten Beweismittel sind in der Carolina absichtlich übergangen worden, da bereits 1215 mit der Kirchenreform des 13. Jahrhunderts beschlossen wurde, derartige Praktiken abzuschaffen.

Auch wenn uns aus heutiger Sicht die Folter als Beweismittel grausam und barbarisch vorkommt, so bleibt doch festzuhalten, dass die Constitutio Criminalis Carolina sehr fortschrittlich für ihre Zeit war, insbesondere wenn man beachtet, dass nach den heutigen Grundsätzen der freien richterlichen Beweiswürdigung viele der Indizien allein für eine Verurteilung reichen würden.

⁸ Art. 33 CCC „[...] so der verdacht vnnd beklagt des mordts halber vmd die selbig zeit, als der mordt geschehen verdecktlicher weiß, mit blutigen kleydern, oder waffen gesehen worden, Oder ob er des ermordten habe, genommen, verkaufft, vergeben, oder noch pei jm hett, das ist für eyn redlich anzeygen anzunemen vnd peinlich frage zugebrauchen [...]“

⁹ Art. 56 CCC „[...] der gefangen soll auch zum minsten über den andern, oder mer tag nach der marter, vnnd seinerbekantnuß [...] für den bann richter [...] geführt, vnd jm sein bekentnuß durch den gerichtschreiber fürgelesen, und alsdann ander

werd darauff gefragt, ob sein bekantnuß wahr sei, vnd was er dazu sagt auch auffgeschriben werden.“

¹⁰ Art. 57 CCC „[...] wo der gefangen der vorbekanten missethat laugnet, vnnd doch der argkwon, [...] vor augen wer, so soll man [...] weiter mit peinlicher frage gegen jm handeln [...]“

Kultúra-rovat: 1956. október 23. – a moziban

Írta: Beke-Martos Judit

Az 1956-os forradalom 50. évfordulójáról a kultúrában sem lehet megfeledezni, ahogy a kultúra sem feledkezett meg az események hű megörökítéséről. Rengeteg – részben magyar, részben külföldi – dokumentum- és játékfilm foglalkozik a véres kimenetelű magyar függetlenedési kísérlet eseményeivel és híresebb személyiségeivel.

Már szeptember 14-e óta látható a mozikban Szilágyi Andor *Mansfeld* című filmje, amely a 18 évesen mártír módjára kivégzett Mansfeld Péter életét és halálát kívánja bemutatni. Ez a téma a jogtörténészek számára ismert, kellően feldolgozott történet, és a film is hitelesen ábrázolja az eseményeket. A helyszínek, a mellékszereplők és az operatőri munka mind hozzájárulnak a korabeli élet hű rekonstrukciójához. A főszereplő, Fancsikai Péter játéka azonban kevésbé meggyőző, a rendkívül komplex, meg nem értett fiatalember ábrázolása feltehetően gondot okozott neki, és a karakter interpretációjának hiánya átüt a vásznon.

Szintén szeptemberben került sor a *Szabadság vihara* c. dokumentumfilm bemutatására. A rendkívül akkurátus munkáért a The Sibs néven ismert Colin Gray és Megan Raney rendezőpáros a felelősök, akik olyan neves producerek, mint Lucy Liu (Charlie angyalai) vagy Quentin Tarantino (Kill Bill – rendező) segítségével tudták létrehozni ezt a filmet. A közel öt éves munka eredménye egy olyan összeollózott filmanyag, ami az 1956-os melbourne-i olimpián lezajlott szovjet-magyar vízipóló meccs és a magyar szabadságharc eseményeinek párhu-

zamait mutatja be, amíg elsőben a magyarok addig utóbbiban a szovjetek győzedelmeskedtek. A rendezők a világ minden tájáról gyűjtöttek anyagokat és a Nemzeti Filmarchívum is nagyban segítette őket az eredeti felvételek rendelkezésre bocsátásával.

Dokumentumfilm a *Melbourne 1956 – Olimpiának indult...* c. alkotás, amely a forradalmi olimpiát mutatja be egy kisfiú szemén keresztül. Ez a vállalkozás egy tiszteletadás a sportolóknak és egy magyarázat-szerűség mindazoknak, akik az olimpia – és azon keresztül a disszidálási hullám – bizonyos pontjait homályosnak érzik emlékezetükben.

Nagyjátékfilm azonban a *Szabadság, szerelem* c. film, amelyben Dobó Kata drámai szerepben debütál Csányi Sándor és Fenyő Iván mellett. Az alapötlet egy fikció, amely szerint a magyar vízipóló csapat két játékosa a melbourne-i olimpiára való felkészülés során belekeveredik a budapesti forradalmi események sodrásába, és egyikük közelebbről is megismerkedik az egyik meggyőződéssel harcoló egyetemista lánnyal, akiért és a forradalom sikeréért a csapatát is feladja. Hitről és hősiességről szól a film, amelyben ismét a vízi és szárazföldi csaták kettőssége jelenik meg. Illusztris a szereposztás és nagyon megható, szépen komponált a filmzene.

A moziműsor tehát kellőképpen megemlékezik 1956-ról és szórakozáson túl számtalan jogtörténeti érdekességet is kínál az érdeklődő hallgatóknak!

IMPRESSZUM

Szerkesztette: Képesy Imre

Címlapterv: Balogh Boglárka

Tördelés és korrektúra: Képesy Imre

Munkatársak: Bathó Gábor, Beke-Martos Judit, Csoór Dorothea,
Lenkovics Judit, David Matthes, Südi Gergely